

تحلیل روانشناختی در قصه های مجید نوشته هوشنگ مرادی و قصه ی مانولیتو

اثر «الوالیندو» بر اساس نظریه اریکسون

ماندانا علمیمی، گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد آزادشهر، دانشگاه آزاد اسلامی آزادشهر

Mandana_alimi@yahoo.com

سعیدروزبهرانی، گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد آزادشهر، دانشگاه آزاد اسلامی آزادشهر

Roozbahani@aus.ac.ir

چکیده

در این مقاله با توجه به دو اثر ارزشمند که داستانهایی مربوط به کودک و نوجوان است. در ابتدا با توجه به نظریه اریکسون و شخصیت های اصلی داستان مورد مطالعه قرار گرفت. و سپس عواملی که باعث موفقیت آنان در توصیف و بیان شخصیت ها متناسب گردیده است. از نظریه «مراحل هشتگانه زندگی» اریکسون، سن بازی، سن مدرسه و مرحله نوجوانی با ویژگی ها و رفتار در قصه های مجید مرادی کرمانی و قصه های مانولیتو مطابقت پیدا کرد، با رویکرد این نظریه در سن بازی، کودکان نظیر اسباب بازی در سن مدرسه، استدلال، احساس نیاز، کسب لیاقت اجتماعی، مواجه شدن با بحران، در سن نوجوانی، ویژگی هایی نظیر شخصیت طلبی، خود را همانند ایده های بزرگ فرض نمودن و بحران هویت دارند. مرادی و الویرالیندو در شخصیت پردازی و عناصر داستان و برجسته کردن نکات آموزنده و تجربی مهارت خاصی دارند. و متناسب با رشد شخصیت کودکان و رفتار آنان، آثار خود را پدید آورده است ..

واژگان کلیدی: ادبیات کودک و نوجوان، نقد روانشناختی، شخصیت، اریک اریکسون، مرادی کرمانی، الویرالیندو

۱. مقدمه

ادبیات کودک و نوجوان گونه ای از ادبیات است که جداسازی آن از بخشهای دیگر ادبیات با سن مخاطبان آن انجام می شود. این گونه ی ادبی هنگامی پدید آمد که بزرگسالان متوجه شدند کودکان و نوجوانان به سبب گنجایش های شناختی و ویژگی های رشدی خود، آمادگی پذیرش متن های سنگین را ندارند و به متن های نیاز دارند که پاسخ گویی دوره ی رشد آنها باشد. این گونه ی ادبی، به معنای عام، به آثاری اطلاق می شود که از نظر زبان و بیان و شیوه ی ارائه با نیازها، علاقه مندی ها، تجربه ها و توانایی درک و خواندن کودکان و نوجوانان متناسب باشد. در این میان، داستان، یکی از عوامل تاثیر گذار بر کودکان و نوجوانان است. که در خلال آن می توان نکات فراوانی را به آنان آموخت. بسیاری از صاحب نظران بر این باورند که داستانی تأثیر گذار، تأثیر فراوانی بر خوانندگان دارد که موضوع آن مانند سایر موضوع های مربوط به کودکان قابل درک و مورد علاقه آن ها می باشد. تا بتواند بر گسترش افق ذهنی شان کمک کند؛ عبارتش روان و عادی باشد، به آموزش مستقیم نپردازد. که معمولاً مورد علاقه ی کودکان نیست. مفاهیم تازه ای به کار ببرد، موضوعاتش گسترده باشد، کودکان را به عالم خلسه نبرد، بلکه بر تحرک و حساسیت ایشان بیفزاید. (شعاری نژاد، ۱۳۷۸: ۷۲)

نظریه های متفاوتی از تعاریف شخصیت بیان گردیده است، از آن جمله اریک اریکسون معتقد است، رشد انسان در قالب یک سلسله مراحل و اتفاقات روان شناختی - اجتماعی به وجود می آید. که شخصیت انسان تابع پیامد آن مراحل و اتفاق است. «شخصیت ریشه در کلمه لاتین "Persona" دارد. این کلمه به نقاب یا ماسکی بیان می

گردد که در یونان قدیم بازیگران تئاتر به صورت خود می زدند . به مرور زمان معنای آن وسیع شد و نقشی را که بازیگر بیان می کرد نیز دربرگرفت . « (شاملو ، ۱۳۸۴ : ۱۵)

در حقیقت شخصیت انسجامی از احساسات ، عواطف ، عادت ها ، افکار ، اعمال و هدف ها و هیجانهای درون است که مربوط به خویشتن فرد است . و از این طریق هر کدام از این ویژگی ها باعث منحصر به فرد شدن افراد می شود . « شخصیت عبارت است از مجموعه ای سازمان یافته و واحدی متشکل از خصوصیات نسبتاً ثابت و پایدار که یک فرد را از افراد دیگر جدا می کند . « (همان ، ۱۶)

۲- روند شخصیت

روند شخصیت مرحله‌ای است که در تمام دوران زندگی افراد منعکس می گردد. این رشد از ابتدای تولد تا لحظه های که انسان زندگی می کند و به حیات خود ادامه می دهد . اما در مرحله‌ای از زندگی فرد اهمیت ویژه‌ای دارد . دوره کودکی نسبت به سایر مراحل رشد اهمیت بیشتری دارد ، چرا که تجارب و خاطراتی که کودک در آن دوران بدست می آورد، برای همیشه در خاطرش ماندگار است . و اثر آن از شخصیت او هیچ وقت پاک نمی گردد . برخی از این تئوری پردازان بر این باورند که شخصیت فرد در دوران کودکی آغاز و شروع به رشد می کند . و پایه های آن در همان سنین گذاشته می شود. از جمله این نظریه پردازان می توان زیگموند فروید را نام برد . « (او) برای نخستین بار به اهمیت تجربه های اولیه دوران کودکی در فرایند و تکامل شخصیت فرد اشاره دارد . او با مشاهده اینکه بیشتر بیماران روانی دوران کودکی ناگوار و غم آلودی داشته اند . می توان نتیجه گرفت که همان تجارب دوران کودکی در قوام و تعادل شخصیت فرد اهمیت فراوان داشته اند . « (شعاری نژاد ، ۱۳۸۳ : ۲۴۰)

۳- شخصیت های داستانی و کودک

ادبیات کودکان سرمنشأ شخصیت های داستانی که به رشد شخصیت ، عواطف و افکار کودکان کمک می کند . ادبیات کودکان سروده هایی است که بزرگسالان جامعه برای کودکان که شامل : قصه ، داستان ، افسانه و نمایش است ، اثری جاودانه در فکر و روحیه آنان برجای می گذارند . آنان را برای مقابله با مسائل و مشکلات آماده می کند . در حقیقت سبب رشد اعتماد به نفس آنان و آشنایی آنها با مفاهیم دینی ، اجتماعی و اخلاقی می شود کودکان با شنیدن یا خواندن داستان احوال و رفتار خود را با شخصیت های قصه تطبیق می دهند و این امر باعث اعتماد به نفس آنان می گردد . « قصه ها با ارائه نمونه شخصیتی روان کاوی شد ، پیام های مهمی را به سطوح خود آگاه ، نیمه آگاه و ناآگاه با هر درجه ای از رشد که باشد انتقال می دهند . « (بتلهایم ، ۱۳۸۵ : ۱۷)

داستان در ادبیات کودک باعث شناخت ویژگی های خاص شخصیتی می شود . در حقیقت آنچه را که کودک از جامعه واقعی به دست نیاورد در جامعه خیالی و شخصیت داستانی بدست می آورد . « در آنجا که قهرمان قصه ، جذاب ترین مساله برای کودک است . و در تمام مبارزات قهرمان ، خود را در نقش قهرمان می بیند به خاطر هم ذات پنداری ، کودک تصور می کند . که به همراه قهرمان داستان از آزمون و بلایا به زحمت می افتد و یا به پیروزی می رسد . « (روشن ، ۱۳۸۵ : ۴۸)

قصه ها در نکات آموزشی و تربیتی و مسائل اخلاقی ، رفتاری ، روانشناختی و دینی نقش مهمی دارند زیرا پیام آن به طور غیرمستقیم ارائه می گردد . و پیروی کودک از گفتار و رفتار شخصیت های قصه سبب رشد شخصیت اجتماعی کودک است . خواندن قصه ها برای کودک امکان تخیل پردازی را به وجود می آورد . همچنان که کودک قصه ای را می شنود توانایی رویاپردازی او بیشتر می شود و به نظر می رسد به این توانایی بر رشد شناختی و اجتماعی کودک تأثیر مثبتی دارد . « (گرین ، ۱۳۷۸ : ۲۲)

در واقع روانشناختی شخصیت پردازی در داستان کودکان و نوجوانان از این جهت اهمیت دارد که کودکان در مراحل سنی متفاوت ، قدرت فهم و درک برخی از افکار ، اعمال و رفتار را دارند ، اگر کودکی با داستان ارتباط فکری نداشته باشد . نمی تواند با شخصیت های داستان هم ذات پنداری داشته باشد . بنابراین امکان انتقال پیام به کودک نیز مشکل خواهد شد .

بنابراین نویسندگان با در نظر گرفتن شرایط سنی مخاطبان خود شخصیت های داستانی را بر می گزینند . در داستان های هوشنگ مرادی کرمانی و الویرالیندو اکثر شخصیت های داستانی را کودکان تشکیل می دهند . و احوال ، گفتار و رفتار شخصیت ها با سن کودکان ، بسیار ساده و در عین حال یادآور رفتار و حالات خود کودکان است این دو نویسنده مشهور و به نام با زبان ساده زندگی کودکان ایرانی و اسپانیایی را در داستان باز آفرینی کرده و واقعیات حیات کودکان را در قالب داستان جاودانه ساخته است .

کرمانی و الویرالیندو در برخی از داستان های خود ، دوران کودکی خود را در شخصیت های داستانی مجید و مادر بزرگ و در الویرالیندو : گوش گنده و جونور ، مونولیتو خلاصه کرده است . او برای شناخت بهتر احوال ، نیاز و زندگی کودکان به محل زندگی آنان رفته و از نزدیک رفتار و شخصیتشان را مشاهده و مطالعه کرده است . و آنچه در داستانها به قلم در آورده است ، با واقعیت زندگی کودکان مطابقت کامل دارد . همچنین هنر داستان پردازی و ارتباط نویسنده با کودک درون خود ، او را در نشان دادن نیازها و رعایت مراحل رشد شخصیت کودکان و ترسیم رفتار مناسب با رده های سنی هماهنگ ساخته است . به طوری که رفتار شخصیت های داستانی او متناسب با تقسیم بندی های نظریه پردازان بزرگ رشد شخصیت نظیر فروید و اریک اریکسون است .

۴ - نظریه اریکسون

اریک اریکسون روان شناس به نام و پیرو نظریه های فروید است . از دیدگاه او رشد شخصیت مختص به کودکی و نوجوانی نیست بلکه ، در تمام مراحل زندگی این فرایند ادامه دارد . مرحله ای که اریکسون برای رشد شخصیت در نظر دارد ، یک روند (روانی - اجتماعی) است « اریکسون معتقد است که شخصیت افراد در مراحل مختلف به طور وسیع و گسترده در تعامل اجتماعی رشد پیدا می کند . او بر همبستگی های روانی - اجتماعی تاکید داشت . » (شولتز ، ۱۳۷۹ : ۲۴۳)

از بین نظریه های اریکسون نظریه « مراحل هشتگانه زندگی » اهمیت بیشتری دارد . از این هشت مرحله ، پنج مرحله اول همان مرحله ای است که فروید در نظریه خود آورده است . (فروید ، ۱۹۵۴ : ۲۵۳) اما اریکسون آن را گسترش داد و سه مرحله دیگر را به آن افزود که مربوط به مراحل بزرگسالی است . این مراحل عبارتند از :

۱ - طفولیت ؛ ۲ - دوران کودکی ؛ ۳ - سن بازی ؛ ۴ - سن مدرسه ؛ ۵ - نوجوانی ؛ ۶ - جوانی ؛ ۷ - میان سالی ؛ ۸ - پختگی .

هر مرحله از این مراحل ، فرد با یک بحران و تعارض روبرو می شود . از نظر اریکسون شکل گیری شخصیت فرد با یک بحران مواجه می شود و سعی در برطرف کردن بحران دارد . اگر پیروز در حل بحران گردد ، با بحران های مراحل بعدی مقابله می کند .

« هر مرحله رشد بحران یا نقطه تحول خاص خود را دارد که مقداری تغییر در رفتار و شخصیت ما را ایجاد می کند .. » (شولتز ، ۱۳۷۹ : ۲۴۳ و اریکسون ، ۱۹۷۵ : ۲۵)

۵ - شخصیت های داستانی مرادی کرمانی در افق دیدگاه اریکسون

با توجه به اینکه مرادی کرمانی و الویرالیندو داستان های خود را برای کودکان و نوجوانان نوشته است . از هشت مرحله مورد نظر اریکسون ، سه مرحله مورد استفاده ما خواهد بود : سن بازی ، سن مدرسه و مرحله نوجوانی .

۵ - ۱ سن بازی : خلاقیت و نوآوری در مقابل احساس عذاب وجدان

در این مرحله ، از مراحل هشت گانه نظریه اریکسون است که از چهار سالگی تا سن مدرسه را در بر می گیرد . براساس نظریه اریکسون در این زمان کودک به شدت اجتماعی می شود ، سعی دارد خلاقیت و نوآوری بیشتری از خود نشان دهد و به اسباب بازی ها اعم از زنده و غیر زنده ابراز علاقه کند . کودک در این دوران برای آینده نقشه می کشد ؛ از خود ابتکاراتی نشان می دهد که اگر از سمت والدین حمایت نشوند دچار بحران این دوره می شوند . « احساس کم ارزشی و گوشه گیری خواهد کرد . و خیلی به والدین خود متکی خواهد بود ، به طوری که نتیجه آن بی هدفی در زندگی خواهد شد . اریکسون معتقد است کودک در این مرحله از زندگی خود از چه میزان ابتکار برخوردار شود ، به نظام اقتصادی جامعه بستگی دارد . » (شاملو ، ۱۳۸۴ : ۸۰)

۵ - ۱ - ۱ - ۱ علاقه به بازی

در داستان طبل ، مجید آرزو دارد که طبل بزرگی مثل طبل همسایه شان ، محمود آقا داشته باشد ، تا مردم محله را در دل شب در ماه مبارک رمضان بیدار کند . یک روز تصمیم می گیرد که یواشکی برود خانه محمود آقا ، تا طبل را از نزدیک تماشا کند و اگر توانست بزند . او خود را پنهانی به طبل می رساند و چند تلنگر بر روی طبل می زند و بالاخره با چوب روی طبل می زند . همه متوجه سروصدا از داخل اتاق می شوند . مجید از ترس اینکه مورد بازخواست قرار بگیرد پنهان می گردد . و پس از مدتی صاحبخانه که متوجه صدا می شود به داخل اتاق می آید . ولی چون کسی را نمی بیند فکر می کند گربه آنجا بوده و در اتاق را قفل می کند . و بدین ترتیب مجید به دلیل بازیگوشی زندانی می گردد . و تا غروب بی بی که به شدت دلواپس او بود به دنبال او می گردد . و بالاخره مجید مجبور می شود با داو فریاد تقاضای کمک کند . (مرادی کرمانی ، ۱۳۹۴ : ۸۲)

در داستان فردیناد کوچولو ماهی بی خانمان الویرالیندو ، مونولیتو و جونور در خانه لوئیزا تنها بودند و بونی (سگ مانولیتو) را که می خواست پاوراتی را بخورد داخل آشپزخانه زندانی می کنند و پاوراتی را داخل قفسش برگرداندند . و قصد داشتند از ماهی بیچاره فردیناد کوچولو مراقبت کنند . فردیناد در یک آکواریوم گرد زندگی می کند . مانولیتو و جونور تصمیم می گیرند که آب ماهی را که سرد بود ، استوایی کنند . اما ناگهان تنگ از دست مانولیتو لیز می خورد و می شکند و ماهی را به سختی داخل لیوان می اندازند . و چون فکر می کنند جایش تنگ است از قابلمه ، برای ماهی استفاده می کنند . ماهی که داشت آخرین لحظه های زندگی خود را سپری می کرد . به قابلمه انتقال پیدا کرد ولی با توجه به اینکه آب قابلمه بسیار گرم بود ماهی طاقت نیاورد و از بین رفت . و این هم عاقبت بازیگوشی مانولیتو و جونور . (لیندو ، ۱۳۹۲ : ۶۸)

در این دو داستان ارزنده موضوع داستان حول محور شخصیت های اصلی می چرخد و این دو داستان از اول تا آخر به فکر بازی و تفریحاتی است که مناسب کودکان این سن و سال است برای تحلیل شخصیت آنها باید دید در کدام مراحل هشت گانه اریکسون قرار می گیرند ؟ در حقیقت آنها در سالهای مرحله سوم قرار می گیرند ، مرحله ای که اریکسون آن را « سن بازی » نامیده است . این شخصیت ها با نظریه اریکسون به اسباب بازی ، هم بازی و موجودات زنده و غیرزنده بسیار علاقمند است . ویژگی بسیار بارز آنها بی خیالی و سبک باری آنهاست که در نبود مادر بزرگ و مادر دست به شیطنت می زنند .

۵ - ۲ - ۱ یادگیری

مجید در مدرسه همیشه بخاطر انشاهای خوبی که می نوشت ، مورد تشویق معلمش قرار می گرفت ، ولی یک روز معلم انشاء سر کلاس نمی آید و ناظم جانشینش می شود ، مجید موضوع انشایش در مورد شغل مرده شویی بود ، شروع به خواندن می کند . و از زحمات مرده شوی سخن می راند . ناظم عصبانی می شود و فکر می کند برای آنکه

نظم کلاس را بهم بزند همچنین انشایی خوانده است. و او را تهدید می کند که فردا بی بی را به مدرسه بیاورد تا او را اخراج کنند و... (مرادی کرمانی، ۱۳۹۳: ۹۶)

در این داستان که اصل یادگیری است به نوجوانان می آموزد که در جامعه آنچه مهم است نظم و انضباط است. وبخاطر خنده بچه ها نباید اختلال در نظم کلاس نمود. وگاهی گوشزد کردن به کودکان و فراخواندن والدین پیامدهای خوبی به همراه دارد.

یکی دیگر از داستان های الویرالیندو در مورد یادگیری و اخلاقیت بچه هاست. خانم آسانسیون معلم بچه ها جعبه مقوایی بزرگی به همراه خودش به کلاس می آورد؛ همه بچه ها هیجان زده شده بودند که بدانند داخل جعبه چیست؟ معلم چیزهای آموزشی را برای یادگیری بچه ها داخل جعبه گذاشته است، به مونولیتو یک بطری می رسد که از طریق بطری و ضرب روی آن موسیقی ایجاد می کند. که ناگهان بر اثر شیطنت میان بچه ها دعوا می شود و... (لیندو، ۱۳۹۲: ۱۰۵)

آشنایی با پیشرفت و تکنولوژی جامعه از دیگر ویژگی های این دوره است. مهارت و ابزار تکنولوژی جامعه همان یادگیری است که گاه یادگیری می تواند در مدرسه مجید به صورت مستقیم که همان نظم و انضباط است انجام گیرد. یا در مدرسه مونولیتو به صورت غیر مستقیم، که با اشیاء بی ارزش برای یادگیری و استفاده بهینه از وسایل برای اخلاقیت و نوآوری کودکان استفاده گردد.

جامعه ای که مجید در آن زندگی می کند، از لحاظ تکنولوژی پیشرفته نیست. و بچه ها استفاده از تکنولوژی ساده ای را که لازمه زندگی است. به خوبی نمی آموزند، در همان دوران کودکی یاد می گیرند که در مدرسه باید نظم و انضباط را رعایت کنند. در حالیکه در جامعه مونولیتو بچه ها به خاطر شیطنت و بازیگوشی هیچ گاه بازخواست نمی شوند و آنچه که مهم است یادگیری به صورت خلاقانه است.

۵-۲-۲ قدرت استدلال

طبق نظریه اریکسون کودکان در این مرحله دارای قدرت استدلال می باشند و قدرت استدلال خود را تقویت می کنند. در داستان سماور قصه های مجید: بی بی و چند تا از همسایه ها پول جمع کرده بودند تا برای دختر طاهره خانم که تازه عروس شده بود چشم روشنی بخرند. همسایه ها و بی بی سماور قشنگی خریداری کرده و توی بقیچه زیبایی پیچیدند. و روی ترک دوچرخه مجید طناب پیچ کردند. و کلی به مجید سفارش کردند که مواظب سماور باشد. مجید سوار دوچرخه شد و خیلی زودتر از بقیه رسید جلو خانه عروس خانم و برای اینکه خودش را سرگرم کند، پاداش آمد که خانه خاله صغری که زن مهربانی است و در کودکی به او شیر داده در همان نزدیکی است و به او سر بزند. او سماور را برای اینکه امانت بود از پشت دوچرخه باز کرد و به خانه خاله صغری برد. خاله صغری که سماور را دید خیلی خوشحال شد و فکر کرد مجید برای او خریده است و چون استدلال مجید از خاله صغری این بود به سماور از تازه عروس بیشترین نیاز دارد. با خود فکر کرد سماور سیاه سوخته بی بی را به عروس خانم کادو بدهد و بقیه ماجرا... (مرادی کرمانی، ۱۳۹۲: ۱۴۹)

در داستان "خاله ملیتونا بازگشت اثر الویرالیندو" قدرت استدلال کودکان را این گونه بازگو می کند: خانم آسانسیون معلم بچه ها از بیمارستان بر می گردد؛ ولی نمی توانست حرف بزند برای آنکه بچه ها ساکت باشند و بدانند معلم آنها جراحی کرده برای بالا بردن قدرت استدلال و توجه بچه ها از سوت استفاده می کند. سوت که یک استدلال و یک واکنش جدید بود ابتدا برای بچه ها رعب انگیز و پس از مدتی جنبه سرگرمی پیدا کرد و معلم برای بچه ها با دلیل و منطق و استدلال گفت: هر کسی که بتواند به سوالات درسی خوب پاسخ دهد و ساکت باشد می تواند سوت را پاداش بگیرد. فقط یک شرط دارد آن هم اینکه از این وسیله برای بیرون از مدرسه استفاده گردد. و برای دیگران ایجاد مزاحمت نکند. (لیندو، ۱۳۹۲: ۱۲۸) سوت به نوعی هشدار برای بچه ها و استدلالی برای آنکه

هرکس آن رابدست آورد می تواند سرگروه وریس بچه ها گردد. و بنابراین معلم توانست به وسیله یک وسیله بازی ساده به کودکان بیاموزد ، که اگر بچه ها در مقابل استدلال و منطق معلم حرف شنوی داشته باشند پیامد آن پاداش است.

۵-۲-۳ احساس لیاقت و کفایت اجتماعی

قهرمان داستان ما مجید علاقه زیادی به کتاب خواندن و انشاء و داستان نویسی داشت به همین دلیل در زنگ انشاء نمره های قوی از این درس می گرفت ، بچه ها هم از نمره های خوب مجید در درس انشاء خبر داشتند. انشاهای شان را می آوردند تا مجید برایشان بنویسد . تا اینکه یک شب مجید کلی درس داشت سه تا مشتری انشاء آوردند ، مجید دوتای آن را عین هم نوشت و به دختران محله تحویل داد . زنگ دوم سر کلاس بود که آقای مدیر او را صدا می زند . و عصبانی به مجید گفت : تو کارت به جایی رسیده که در مدرسه دخترانه غوغا می کنی و البته دختران به دلیل آنکه مجید انشاءها را مثل هم نوشته بود شکایت خود را به مدیرمدرسه مجید کردند. و مجید تنبیه شد. تا اینکه مدیر به حس لیاقت ، کفایت و دست به قلم بودن مجید پی می برد. و از او می خواهد که انشاء بنویسد در مورد آزادی زنان و مجید زیر بار نمی رود و می گوید از این داستان درس بزرگی گرفته است . (مرادی کرمانی ، ۱۳۹۴ : ۱۲۹)

در داستان تاثیر روانی دوا ، اثر الویرالیندو، قهرمان داستان ما ، مانولیتو آخر هفته ها موظف بود به خاطر حس لیاقت و کاردانی خود از برادر کوچکش جونور مراقبت کند . اتفاقا جونور سرماخورده بود. و باید شربت را سر ساعت می خورد . و از آنجایی که جونور از خوردن شربت امتناع می کرد ، مانولیتو سعی می کرد با حس لیاقت و کفایتی که دارد ، شربت را به خورد داداش کوچک خود بدهد . و به خانواده ثابت کند که دیگر بزرگ و مستقل شده و از عهده هرکاری برمی آید. که متاسفانه شیشه شربت بر روی زمین می ریزد. و مانولیتو شربت توت فرنگی را داخل شیشه شربت می ریزد و به کودک می دهد و بر اثر تلقین انگار داداش کوچک سرماخوردگی اش خوب می شود. و مادر هم از شکستن شیشه شربت خبردار نمی شود . (لیندو ، ۱۳۹۲ : ۱۴۹)

بحران این دوره که برای مجید و مانولیتو پیش می آید همان احساس حقارت و خود کم بینی، زیاد است و قهرمانان داستان می خواهند با این اعمال احساس لیاقت و کفایت خود را در بین اطرافیان تقویت کنند. دست به کارهایی می زنند که پیامد خوبی ندارد ، نوع دیگری از احساس حقارت که مرادی و الویرالیندو در داستان های خود آورده اند ارزش گذاری کودکان بر اساس طبقه اجتماعی - اقتصادی آنهاست .

۵-۳ مرحله نوجوانی : هویت طلبی و مسولیت پذیری

در این مرحله که از سنین دوازده تا هجده سالگی را شامل می شود «بُعد روانی ، اجتماعی که در دوره نوجوانی که پدیدار می شود ، از یک سو ، دارای جنبه مثبت یافتن هویت خود با هویتی مستقل برای فرداست و از سوی دیگر ، دارای جنبه منفی احساس بی هویتی و گیجی در اتخاذ نقش روانی - اجتماعی) است . « (شاملو ، ۱۳۸۴ : ۱۸)

این دوران ، کنجکاوی نوجوان برای هویت یگانه است . در این مرحله گروه همسالان تأثیر بیشتری بر نوجوان خواهد گذاشت . همچنین در این دوران نوجوان دست به همانندسازی می زند ، این همانند سازی می تواند با چهره های معروف دانشمندان ، موسیقی دانان و نویسندگان و . . . باشد . ناتوانی در انتخاب شغل یا ادامه تحصیلات یا بی هویتی در نقش اجتماعی نمودی از این بحران است به گفته اریکسون اگر این بحران حل شود صفت بارز نوجوان پدید می آید . (اریکسون ، ۱۹۵۹ : ۸۳)

مجید و مانولیتو قهرمان داستان هایی هستند که از نظر شخصیتی در دوره پنجم بندی اریکسون (مرحله نوجوانی) قرار می گیرند و دارای ویژگی هایی نظیر هویت طلبی ، همانند سازی و خودنمایی هستند .

۵-۳-۱ هویت طلبی

در داستان ژاکت پشمی ، مرادی کرمانی ، هویت طلبی مجید بارز است زمانی که آقای احمدی معلم کلاس مجید از بچه ها در مورد شغل پدرشان می پرسد. مجید و چند نفر دیگر از بچه ها خجالت می کشیدند به نوعی هویت طلبی آنها زیر سوال می رفت . مجید با توجه به اینکه پدرش فوت کرده بود ، دوست نداشت جلوی جمع بگوید پدرش فوت کرده ، برای همین دوست داشت از کلاس بیرون برود ، آقای معلم که متوجه تغییر حالت مجید شد شروع کرد ، در مورد زندگی خودش ، صحبت کردن، اینکه در پنج سالگی پدرش را از دست داده بود. و نداشتن پدر نباید انسان را ناامید و ناراحت کند. و با این عمل معلم ، هویت طلبی و احساس ضعیفی که مجید در مقابل دیگران داشت را به اعتماد به نفس و قدرت روحیه بالا، تقویت نمود . (مرادی کرمانی ، ۱۳۹۴ : ۹۵)

هویت طلبی در "داستان برای یکدیگر الویرالیندو" اینگونه قهرمان داستان خود را نشان می دهد. که مانولیتو و دوستش گوش گنده به کلاس کاراته می روند . موقع برگشت مانولیتو تنهاست و پدر بزرگ می پرسد چرا تنهایی مانولیتو توضیح می دهد از دختری به نام سوزانا خوشش می آید. ولی گوش گنده با او دوست شده ، پدر بزرگ به او می گوید : تو باید علاقه ات را به او نشان دهی . و در حقیقت نوعی هویت طلبی و شخصیت مردانه مانولیتو زیر سوال می رود . او هم سعی می کند سوزانا را دعوت کند خونه اش و با هم کارتون ببینند . مانولیتو برای اینکه هویت و مردانگی خود را ثابت کند از سوزانا تعریف می کند و سوزانا هم سعی می کند با مانولیتو نمایش اجرا کند و مانولیتو به نوعی می خواهد هویت خود را پیش سوزانا نشان دهد. (لیندو ، ۱۳۹۲ : ۱۳۲)

مانولیتو مانند دیگر نوجوانان دوست دارد در همه فعالیت ها پیروز باشد ، حتی در عشق ، وقتی که سوزانا را به خانه شان دعوت می کند در حقیقت نوعی هویت و شخصیت خود را به نمایش می گذارد . او در حقیقت به دنبال هویتی پایدار است. که اگر سوزانا او را دوست دارد باید فقط با او حرف بزند و ارتباط داشته باشد. به نوعی شخصیت انحصارطلبی و هویت طلبی مانولیتو در این داستان مطرح می گردد.

و اما ، مجید هم قهرمان داستان نیز به دنبال یافتن هویتی جدید برای خود است ، هویتی که او برای خود در نظر می گیرد و برای آن تلاش می کند این است که بتواند شخصیت و غرور خود را حفظ کند. و از این طریق جلوی هم کلاسی ها احساس ضعف شخصیتی و بی هویت بودن خود را از بین ببرد .

یکی از ویژگی هایی که اریکسون برای این دوران در نظر می گیرد ، این است که نوجوان در جستجوی ایده آل های خانوادگی ، مذهبی ، فلسفی و اجتماعی است . را با نمادهای ناقص و محدودی که در اطراف اجتماع خود می یابد ، مقایسه کند . (شاملو ، ۱۳۸۴ : ۸۲)

مجید معتقد است با حفظ شأن و غرور خود می تواند با درس خواندن و جایگاه اجتماعی ، هویت اجتماعی خوبی پیدا کند . که ما در جای جای داستانها هویت طلبی و به نوعی خودنمایی مجید را، مشاهده می کنیم .

۵-۳-۲ همانند سازی

در قسسه های مجید مرادی کرمانی همانند سازی را برای مجید در نظر می گیرد. و در شرح و توصیف احوال مجید و بیان آرزوهای او ، طوری صحنه سازی می کند. که در همه جا مجید خود را معلم می بیند که به بچه ها آموزش می دهد و یکی از آرزوهای مجید معلم بودن است ، همانند سازی اریکسون در رفتار و احوال مجید مشاهده می شود . در داستان های مجید که همانند سازی آن بسیار بارز است از جمله داستان دیگری که خیلی سعی دارد بزرگ شود و نمونه ی یک مرد کامل . (مرادی کرمانی ، ۱۳۹۴ : ۱۲۱)

در داستان های الویرالیندو هم این موضوع به چشم می خورد به طور مثال مانولیتو همیشه دلش می خواهد سوپرمن شود و هر وقت کارتون سوپرمن پخش می شد او خود را جای آن شخصیت می بیند. (لیندو ، ۱۳۹۲ : ۱۴۱)

۵ - ۳ - ۳ خودنمایی

یکی از ویژگی‌های بارز نوجوانان خودنمایی است. نوجوانی سنی است که فرد بیش از همیشه به جلب توجه دیگران نیاز دارد. و معمولاً نوجوانان بخاطر بحران سنی و هورمون‌های بلوغ در معرض آسیب بیشتری هستند. یک روز در مدرسه مجید به همه بچه‌ها اعلام کردند که باید بروند عکس بگیرند. و به مدرسه بیاورند. مجید که تا آن موقع عکسی از خود نداشت. بسیار خوشحال شد. ولی وقتی موضوع را با بی بی در میان گذاشت بی بی راضی نشد، ولی پس از کشمکش‌های بسیار تصمیم بر آن شد که مجید عکس بگیرد. وقتی او عکس گرفت، عکس را جلوی پای دختر همسایه نرگس می‌اندازد. ولی متأسفانه نرگس حواسش نبود و آن را لگد کرد. و مجید مجبور شد پشت عکس مطلبی بنویسد و به نرگس بدهد..... (مرادی کرمانی، ۱۳۹۴: ۹۸)

در داستان "خوب، بد، زشت" مانولیتو و گوش گنده "در پارک نشسته بودند، ناگهان بیهاد دوست آنها می‌گوید: که به بقالی خانم هورتانس، رفته و جیب‌هایش را پر از خوراکی کرده بدون آنکه کسی متوجه بشود. و به مانولیتو و دوستش گفت: اگر واقعا شما هم مرد هستید بیاید و خود را نشان دهید، مانولیتو و دوستش برای اینکه ثابت کنند دیگر بزرگ شده‌اند و خودی نشان دهند، به مغازه می‌روند و چیزهایی برمی‌دارند، ولی متأسفانه... (لیندو، ۱۳۹۲: ۱۴۲) در این داستان مجید گرایش اندکی به جنس مخالف دارد. در این داستان هنگامی که او می‌خواهد لب‌هایش را غنچه کند، تصویر بوسیدن را در ذهن خود می‌آورد. و یا زمانی که عکسش را سر راه نرگس می‌اندازد و وقتی نرگس متوجه نمی‌شود می‌گوید این عکس مال توست، پشتش هم چیزی نوشتم که در مورد توست. و یا در داستان مانولیتو و گوش گنده برای اینکه نشان دهند دیگر بزرگ شده‌اند و نیاز ندارند کسی به آنها امر و نهی کند. دست به دزدی می‌زنند، که البته پیامد این داستان خودنمایی و بزرگ‌نمایی نوجوانان درسین بلوغ است. نوجوانان عواطف و احساساتی تند دارند، به سرعت از محرک‌های هیجانی متأثر می‌شوند و ممکن است هر واکنشی به آنها بر بخورد.

نتیجه‌گیری:

نظریه‌های مراحل هشتگانه رشد شخصیت اریک اریکسون، نظریه‌های جهانی و فراگیر و حاصل مطالعه درباره کودکان و نوجوانان است. و باعث می‌شود این نظریه کاملاً در آثار این دو نویسنده منعکس شده باشد. ارتباط مرادی کرمانی و الویرالیندو با دوران کودکی و بازسازی آن در دوره نوجوانی پیوند مداوم به نویسنده با کودک درون خود و شناخت او از کودکان و نیازها و رفتار آنان سبب شده تا حقایق را درباره کودک و نوجوان به تصویر بکشد. که با مراحل رشد هشتگانه اریک اریکسون مطابقت داشته باشد.

شخصیتهای بارز و جذاب در داستانهای مجید، مرادی کرمانی و الویرا لیندو با نظریه جهانی اریکسون که نتیجه مطالعه رشد شخصیت کودک و نوجوان است. تطبیق کامل دارد. این دو نویسنده ارزشمند در اکثر آثار خود، سن شخصیتهای داستانی‌اش را بیان می‌کنند.

زبان این دو اثر گفتاری است و بیان آن با توجه به استفاده هنرمندانه از زبان گفتاری، توضیحی است. نگاه متمرکز نویسنده به شخصیتهای کودک و نوجوان و این امر باعث شده به تصاویر واقعی جامعه بپردازند.

ابتکار، خلاقیت و احساس‌گناه از ویژگی‌های سن بازی است که در شخصیتهای قهرمانان اصلی مرادی کرمانی و الویرالیندو دیده می‌شود. احساس نیاز به لیاقت و کفایت اجتماعی، مواجهه با بحران از ویژگی‌هایی است که اریکسون برای سن مدرسه در نظر گرفته است. مرادی کرمانی و الویرالیندو در بیان احوال و رفتار شخصیتهای داستانی این ویژگی را رعایت کرده و آنها را در وجود قهرمانان داستان نشان داده‌اند. هویت طلبی، همانند سازی از ویژگی‌های قصه‌های مجید، همه این اوصاف را دارند. این آثار با شناخت رشد شخصیت کودک و ویژگی‌ها و نیازهای آنان نوشته شده‌اند. بنابراین متناسب با سن کودکان و نوجوانان و پاسخ‌گوی نیازهای آنان هستند.

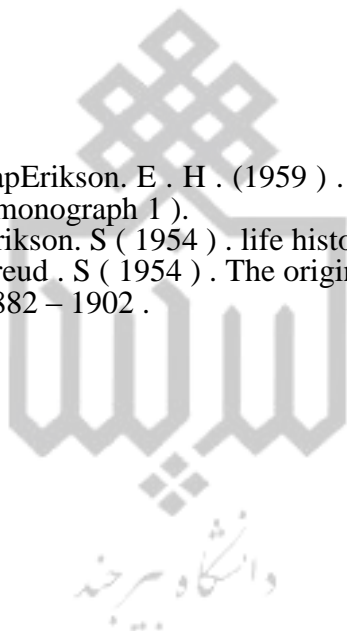
منابع :

- بتلهایم ، برونو (۱۳۸۶) ، افسون افسانه ها ، ترجمه اختر شریعت زاده ، تهران : هرمس .
راس ، آلن (۱۳۷۸) ، روان شناسی شخصیت ، ترجمه سیاوش جمالفر ، تهران : روان .
روشن ، آرتور (۱۳۸۵) ، قصه گویی ، ترجمه بهزاد یزدانی و مژگان عمادی ، تهران : جوانه رشد .
سلاجقه ، پروین (۱۳۸۳) ، صدای خوردن مشق ، تهران : معین .
شاملو ، سعید (۱۳۸۴) ، مکتب و نظریه ها در روان شناسی شخصیت ، تهران : رشد .
شعاری نژاد ، علی اکبر (۱۳۷۸) ادبیات کودکان ، تهران : اطلاعات چاپ اول .
_____ (۱۳۸۳) ، روانشناسی رشد ۱ ، تهران : دانشگاه پیام نور .
شولتز ، دوان و شولتز ، سیدن آلن (۱۳۷۹) ، نظریه های شخصیت ، ترجمه یحیی سید محمدی ، تهران : ویرایش .
گرین الین (۱۳۷۸) ، هنر و فن قصه گویی ، ترجمه طاهره آدینه پور ، تهران : ابجد .
لیندو ، الویرا (۱۳۹۲ الف) ، تعطیلات خوش بگذرد ، مانولیتو ، ترجمه فرزانه مهری ، تهران : نشرآفرینگان .
_____ (۱۳۹۲ ب) ، رازهای مانولیتو ، ترجمه فرزانه مهری ، تهران : نشرآفرینگان .
_____ (۱۳۹۲ ج) ، سوپر مانولیتو ، ترجمه فرزانه مهری ، تهران : نشرآفرینگان .
_____ (۱۳۹۲ د) ، مانولیتو ، ترجمه فرزانه مهری ، تهران : نشرآفرینگان .
_____ (۱۳۹۲ ه) ، من و جونور ، ترجمه فرزانه مهری ، تهران : نشرآفرینگان .
مرادی کرمانی ، هوشنگ (۱۳۹۴) ، قصه های مجید ، تهران : معین .

Erikson. E . H . (1959) . Identity and the life cycle . selected papers . psychological issues (monograph 1) .

Erikson. S (1954) . life history and the historical moment . New York : Norton .

Freud . S (1954) . The origins of psychoanalysis . letter to Wilhelm flies . drafts and notes . p 1882 – 1902 .

انجمن علمی زبان ادبیات فارسی